

LANDINRICHTING KONINGSDIEP

Woord vooraf

Wietze Kooistra:
"We willen maatwerk leveren."

Na twee jaren voorbereiding liggen het raamplan Koningsdiep en de eerste uitvoeringsmodule klaar. Het raamplan Koningsdiep is een uitwerking van de gebiedsvisie Koningsdiep die binnen ROM* Zuidoost-Friesland is opgesteld. Afspraken, gemaakt in de gebiedsvisie, gelden nog steeds. In het raamplan Koningsdiep staan de voorgestelde maatregelen uit de gebiedsvisie die de landinrichtingscommissie Koningsdiep nu gaat oppakken.

Vanaf eind 2007 gaat het plan stukje bij beetje in uitvoering. De landinrichtingscommissie Koningsdiep publiceert het raamplan, zodat de streekbewoners er op voorbereid zijn mee te denken met de verdere uitvoering.

Sinds juni 2006 is Wietze Kooistra de voorzitter van de commissie. Deze commissie staat achter het raamplan Koningsdiep. "Het is een degelijk en doortimmerd plan," zegt Kooistra. "Bovendien maakt het raamplan een nieuwe, flexibele manier van werken mogelijk."

De – soms moeizame – ontstaansgeschiedenis van de gebiedsvisie heeft hij op afstand gevolgd. Het huidige voorzitterschap behoort tot het takenpakket dat hij als wethouder van de gemeente Opsterland heeft. "Omdat bij landinrichting verschillende belangen op elkaar worden afgestemd, vind ik het een interessant proces." De

gevoelige punten uit het verleden – over het waterpeil en de hoeveelheid natuur – zijn opgelost. "Wel blijft het belangrijk voortdurend met de streek te communiceren. Met name de grondcommissie zal veel overleggen met agrariërs. Dat gebeurt informeel en in huiskamerbijeenkomsten. Door open te staan voor contacten en voor veranderingen in bedrijfssituaties willen we optimaal maatwerk leveren."

Door kavelruil, grondverwerving, boerderijverplaatsing en het stimuleren van particulier natuurbeheer kan de natuur langs het Koningsdiep ingevuld worden. In totaal gaat het om 500 hectare natuur. "Daarbij zullen we de gemaakte afspraken zorgvuldig in de gaten houden. Ook bij de aanleg van fiets- en wandelpaden zullen we ruim van tevoren contact met grondeigenaren hebben om de precieze loop ervan vast te stellen."

Waar het om draait: maatwerk en geen panklare oplossingen uit voorraad leverbaar.

Wat de bewoners er de komende jaren van zullen merken: "Kavelruil, mooie natuur en meer recreatieve mogelijkheden."

Los van de landinrichting zal er vanuit Plattelânsprojecten gewerkt worden aan plattelandsvernieuwing. Het projectbureau Zuidoost Friesland coördineert ook andere projecten die de sociaal-economische ontwikkeling, de leefbaarheid, en de waarden van natuur, milieu, en landschap willen bevorderen. Kooistra: "Er zullen, net als elders in Friesland, verschillende dorpsvernieuwingprojecten komen. Ook al staan deze projecten los van de landinrichting, we zorgen wel voor afstemming op elkaar"

En nu?

Nadat de eerste schop in de grond is gegaan, werkt de commissie de volgende module uit. Kooistra: "Het grote voordeel van het werken met modules is dat we kunnen inspringen op veranderende situaties. Dat maakt het tegelijkertijd riskant om uitspraken voor de lange termijn te doen. Want we willen geen verwachtingen wekken die we niet kunnen garanderen."

Over een langere tijd bekeken, kan het zijn dat de commissie meerdere modules tegelijk in uitvoering heeft. De modules kunnen in elkaar in tijd overlappen. Tot in 2018 alle modules klaar zijn. "In wisselwerking met de streek en met ruimte voor maatwerk," zegt Kooistra, "willen we de komende jaren de maatregelen waarmaken."

dienst landelijk gebied

voor ontwikkeling en beheer

Voorlichtingsbijeenkomst landinrichtingsproject Koningsdiep 5 juni 2007 om 20.00 uur de Buorskip te Beetsterzwaag

Wat is een raamplan met modules?

- Het raamplan is een integraal, globaal plan voor het landinrichtingsgebied. Het omvat de doelstellingen, de maatregelen, een globaal eindbeeld, de wijze van grondvererving en een begroting.
- De maatregelen worden op vrijwillige basis uitgevoerd.
- Het raamplan wordt in modules uitgevoerd. Die modules zijn schakels in de keten om tot een afgerond geheel te komen.
- Iedere uitvoeringsmodule bevat een pakket maatregelen en voorzieningen, inclusief tijdsplanning en begroting.
- Nieuwe inzichten en ideeën kunnen worden verwerkt, zolang ze passen binnen de doelstellingen van het raamplan. Het werkt flexibel en snel.
- Iedere module moet binnen vier jaar uitgevoerd worden.
- De modules hoeven niet per se na elkaar te worden verwezenlijkt, ze kunnen ook parallel lopen.

Hoe verloopt de procedure?

- De voorlichtingsbijeenkomst over het landinrichtingsproject Koningsdiep vindt plaats op 5 juni 2007 om 20.00 uur in de Buorskip te Beetsterzwaag
- Het ontwerp-raamplan Koningsdiep ligt vanaf 11 juni 2007 ter visie in de streek.
- Belanghebbenden kunnen tot 18 augustus 2007 hierop reageren. Deze zienswijzen kunnen gestuurd worden naar:
Gedeputeerde Staten van Fryslân, Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden.
- Gezien de vrijwillige basis van het raamplan, zijn er geen beroepsmogelijkheden.
- In de herfst van 2007 wordt het raamplan Koningsdiep vastgesteld. Met de fiatting spreken Gedeputeerde Staten van Fryslân de intentie uit om zich in te zetten voor de realisering van het raamplan: het is het startsein van de uitvoering.
- Aanvullende informatie over deze procedure kunt u krijgen bij het secretariaat van de landinrichtingscommissie Koningsdiep.

De recente geschiedenis van landinrichting Koningsdiep

- De gebiedscommissie Koningsdiep kreeg in 1998 van de stuurgroep ROM-Zuidoost Friesland de opdracht om een gebiedsvisie te maken.
- In 2004 werd de ontwerp-gebiedsvisie Koningsdiep aan de streek gepresenteerd om op in te spreken.
- Na verwerking van de inspraakreacties hebben Gedeputeerde Staten de gebiedsvisie Koningsdiep in april 2005 vastgesteld.
- Tegelijkertijd werd de landinrichtingscommissie Koningsdiep benoemd om de landinrichting voor te bereiden en uit te voeren. Deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers uit de streek namens landbouw, natuurbelangen, plaatselijk belang, recreatie, het waterschap en de gemeente. De commissie wordt ondersteund door de Dienst Landelijk Gebied, provincie Fryslân en het Kadaster.
- De landinrichtingscommissie heeft de gebiedsvisie omgebouwd tot het raamplan Koningsdiep. Het bevat dezelfde doelstellingen als de gebiedsvisie. Het raamplan is bedoeld voor de bewoners en belangengroepen in het landinrichtingsgebied Koningsdiep en voor Gedeputeerde Staten (GS) van Fryslân. Nadat GS het plan hebben vastgesteld, start de uitvoering.

Inhoud raamplan

In het raamplan geeft de landinrichtingscommissie aan welke maatregelen en voorzieningen binnen de landinrichting worden uitgevoerd en welke maatregelen door andere partijen worden getrokken.

Van 2007 tot 2018 wil de commissie werken aan de thema's water, natuur en landschap, landbouw en recreatie.

Theunis Osinga:

“Het blijft een gestuurd systeem.”

Theunis Osinga, die namens het Waterschap als adviseur in de landinrichtingscommissie zit, is sterk gemotiveerd:

“Het Koningsdiep is een van de weinige beken in Friesland. Vanuit het water bekeken is de landinrichting een uitdaging. Het Koningsdiep is geen beek meer: ze is gekanaliseerd, genormaliseerd en in stukken geknipt. De waterafvoer staat centraal.” Hij roept in herinnering hoe het Koningsdiep, de Boarn, ooit doorliep tot de Middellzee. Doel is om de beek te weer laten meanderen, te stromen, en de verschillende delen aan elkaar te koppelen, zodat het weer een doorgaande beek wordt.

In de eerste module wordt de bovenloop weer aan de benedenloop gekoppeld. Daarbij wordt de huidige afdamming er uitgehaald. De benedenloop zal bij piekafvoer echter niet al het water kunnen verwerken. Daarom zal het water bij ‘de knip’ (waar nu de benedenloop van de bovenloop is geknipt) worden vastgehouden in een waterbergingsgebied ‘de Poasen’. Het water kan hier zo’n vijftig tot tachtig centimeter hoog komen te staan. Osinga: “Omdat maar een beperkte hoeveelheid water kan worden afgevoerd, willen we dat vooral niet te snel laten gebeuren. Nog altijd zal een deel via het verbindingkanaal naar Drachten afwateren. De bestaande stuw Heidehuizen wordt hiervoor als een soort noodklep gehandhaafd, zodat er bij hoge afvoeren beneden-

strooms geen problemen ontstaan. Ook wordt in de eerste module een extra stuw nabij de golfbaan aangebracht om wateroverlast benedenstrooms te voorkomen. Bovendien richten we ons op het optimaliseren van de waterhuishouding voor de landbouw. Op sommige plaatsen is hier nog wel winst te behalen.”

Belangrijk is ook het waterherstel in het oorspronggebied. “Daar lag vroeger hoogveen – een natte spons die de bron was van het Koningsdiep die toen nog het hele jaar door stroomde. Na vervening is het oorspronggebied ontgonnen tot landbouwpercelen. Ons doel is dat die sponswerking deels terug komt. Dat kan in de vorm van natuur en van water. Pas bij de realisering van vrij veel natuur kan de beek weer licht stromend worden. Het huidige profiel dient alleen een snelle waterafvoer. Dat willen we niet langer. De beek wordt ingesnoerd tot ongeveer de breedte die de beek ooit had. Bovendien maken we een zomer- en winterbedding. De beek zoekt dan zelf de breedte op.

Ook streven we naar een gezond aquatisch ecosysteem in de beek. Dat betekent dat er weer meer stromingsminnende vissoorten zoals het BERPJE komen. Om vissen te kunnen laten passeren worden de stuwen vervangen door vistrappen.”

Toegenomen bereidheid

Net als de commissieleden, noemt Osinga de sfeer in de landinrichtingscommissie goed. “Discussies zijn open en men is bereid het compromis te zoeken.”

Vanuit zijn waterschapsstandpunt blikt hij terug op het gevoelige punt van het peilbeheer van het Koningsdiep. “In 1993 was het verplicht de toenmalige peilen vast te stellen. De oude stuwen werden toen nog handmatig

bediend en het waterpeil bleek wel eens lager te staan dan het streefpeil. Dat bleek pas vanaf het moment dat de stuwen met sensoren waren geautomatiseerd: bij zakkend of stijgend water ging de stuw automatisch mee. Daarop volgde een collectieve aanvraag van de boeren voor peilverlaging. Het ging om ‘t Schar waar de Habitatrichtlijn geldt en peilverlaging negatief zou uitpakken voor de natuur. Uiteindelijk zijn we met alle partijen tot een compromis van een peilverlaging tussen de vijf en dertien centimeter gekomen. Vooral om het gebiedsproces op gang te houden.”

Hij is verheugd dat er inmiddels een grote stap in de grondvererving is gemaakt. “Aanvankelijk hoorde je dat geen boer grond wilde verkopen. Maar bij kavelruil kan er ook een voordeel voor de landbouw in zitten. Ofwel als verplaatser, of door structuurverbetering, omdat er onder meer door de verplaatsters ruimte vrij komt.”

Osinga zal zich de komende jaren inzetten om tot een goede afstemming te komen van het waterbeheer op de landbouw en de natuur, die tegengestelde belangen hebben. “Voordeel is dat je door functieverandering ook meteen een scheiding krijgt: de lagere gronden worden langzamerhand natuur.”

Tijdens de voorbereidingsfase, toen de gebiedscommissie de gebiedsvisie maakte, verkeerden veel boeren in onzekerheid over wat er ging gebeuren. “Er was veel weerstand. Het was heel lastig voor boeren die wilden investeren. Maar nu ligt het raamplan er ligt, is er zekerheid. Je merkt nu dat mensen bereid zijn mee te denken. Voordeel van het werken met modules is dat we gemakkelijk nieuwe inzichten kunnen verwerken. We kunnen maatwerk leveren.”

Natuur en landschap

De natuur in het beekdal van het Koningsdiep is op diverse plaatsen nog redelijk oorspronkelijk. Zo liggen bij het Wijnjeterperschar nog heideveldjes op de hogere flanken van het dal. Ook groeien er karakteristieke planten in de natte schraallanden langs de beek. Doel is dit beekdallandschap zo goed mogelijk langs het hele Koningsdiep te herstellen. Daarom ligt de nieuwe natuur – als onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) - voornamelijk langs het Koningsdiep. Bedoeling is om deze EHS langs de beek via ecologische verbindingzones met omliggende natuurgebieden te verbinden.

Doelstellingen

- Realisering van 500 ha nieuwe natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en de ecologische verbindingzones.
- Realisering van de nog niet ingerichte reservaatgebieden uit de eerste fase Relatienota.

Maatregelen

- Verwerving en inrichting van 500 ha nieuwe natuur.
- Verwerving en inrichting van 16,5 ha ecologische verbindingzones.

- Inspanning voor functieverandering en inrichting van het reservaatgebied uit de eerste fase Relatienota.
- Stimuleren van particulier natuurbeheer.
- Aanleg van nieuwe faunapassages en onderzoek verrichten naar oplossingen voor faunapassages van brede watergangen.
- Herstel en versterking van het landschap op de hogere gronden in het beekdal op basis van het Landschapsbeleidsplan.
- Plaggen van de voedselrijke toplaag in de nieuwe natuurgebieden langs het Koningsdiep.

Thom Dieles:

“We blijven naar oplossingen zoeken.”

Vanuit de natuur- en landschapsbeweging was Thom Dieles al heel lang betrokken bij ROM-projecten, inclusief de gebiedsvisie Koningsdiep die in 1999 is gestart. Nu is hij namens de natuur lid van de landinrichtingscommissie.

Dat de commissie het raamplan nu ten uitvoer kan brengen, maakt Dieles enthousiast. “Ik voel me verantwoordelijk om wat in de voorbereidingsfase is afgesproken goed te begeleiden zodat het ook gerealiseerd kan worden.” De sfeer binnen de landinrichtingscommissie noemt hij ‘opbouwend’. Ondanks de verschillende belangen gaan de leden goed met elkaar om.” Namens de natuur zit hij in de grondcommissie.

Een zeer belangrijke doelstelling van het plan is dat het Koningsdiep weer stromend wordt. Dat kan alleen als de beek gevoed wordt. Stel, dat het brongebied bij Bakkeveen onvoldoende hersteld wordt, dan valt de stroming van het water weg. Door het werken met modules, die in vier jaar afgerond moeten zijn, lost de tijd niet snel eventuele problemen op, aldus Dieles. “We moeten het van draagvlak hebben. We zullen naar oplossingen moeten zoeken, waarbij zoveel mogelijk boeren in beweging komen.”

Potentieel rijk beekdal

Het Koningsdiep is een van de best bewaarde beekdalen in Nederland. “Doel is om een robuust stuk natuur in een nu deels steriel gebied terug te brengen. Dat doen we door de beek opnieuw door oude meanders te laten stromen. En, vooral, door het opzetten van het waterpeil. Dat laatste is essentieel voor de natuur. In potentie is het stroomgebied van het Koningsdiep heel rijk.”

Met de invoering van het ILG (Investeringsfonds Landelijk Gebied) in 2007 is niet langer het Rijk, maar de provincie verantwoordelijk voor de inrichting van het landelijk gebied. Door de directe betrokkenheid van de provincie verwacht Dieles dat er beter kan worden ingespeeld op aankoopmogelijkheden.

De realisering van de EHS is de aanleiding voor deze landinrichting. Dieles: “Die 500 hectares staan niet meer ter discussie. Waar het nu om draait, is te realiseren wat mogelijk is. De EHS kan voor individuele agrariërs ook kansen bieden. Als zij natuur gaan beheren, laten ze dat dan bewust en resultaatgericht doen. Zodat ze niet onder doen voor professionele natuurbeheerders.”

Hij merkt over het algemeen een positieve instelling onder de boeren om grond te ruilen. Soms komt grond dicht bij huis te liggen, soms kunnen ze iets aan natuurbeheer gaan doen. “Het is belangrijk dat we niet overhaast handelen, alleen maar om zo snel mogelijk de EHS te regelen. Stel dat iemand zijn grond niet voor de natuur wil verkopen, dan blijft de natuurbegeleiding op zijn grond liggen. Later kan alsnog een kans komen, waardoor die grond naar de natuur gaat.”

Dieles heeft het Koningsdiep voor ogen als een stromende beek in het dal, begrensd door lage begroeiing. “De loop zal extra worden benadrukt. Daardoor wordt de beek voor de beleving van het landschap heel aantrekkelijk.”

‘De Poasen’ krijgt de primeur in de uitvoering. Dieles: “BBL heeft de grond al aangekocht. Hier zal water worden vastgehouden. Beekonderdelen worden weer verbonden waardoor het water door de oude loop zal stromen.”

Water

Het Koningsdiep speelt een cruciale rol in het landinrichtingsproject. Niet voor niets is het landinrichtingsproject naar deze beek vernoemd. Het regelen van het water is belangrijk voor de landbouw en voor de natuur. Op langere termijn streeft de landinrichtingscommissie naar een peilbeheer van het beekdal waarbij geen verdroging en verzuring van natuurgebieden optreedt én waarbij de blijvende landbouwgebieden optimale waterhuishoudkundige omstandigheden behouden. De hydrologische buffering ligt waar mogelijk binnen de nieuw in te richten natuurgebieden.

Doelstellingen

Herstel van het beekdal

- Herstel van de koppeling tussen boven-, midden- en benedenloop.
- Hermeandering van het Koningsdiep.
- Verbetering van de stroming in het Koningsdiep door een natuurlijker peildynamiek.
- Vergroting van de mogelijkheden van waterberging.
- Goede waterkwaliteit in het Koningsdiep voor planten en dieren.

Water voor landbouw

- Goede productieomstandigheden voor een duurzame landbouw.
- De maatregelen voor beekdalherstel mogen niet leiden tot nadelige neveneffecten voor de landbouw.

Water voor natuur

- Versterking van het oorspronggebied van het Koningsdiep.
- Tegengaan van verdroging en verzuring in natuurgebieden.

Maatregelen

Herstel van het beekdal

- Opheffen van “de knip” bij het verbindingskanaal
- Opheffen van barrières bij A7 in samenwerking met Rijkswaterstaat en Wetterskip Fryslân.
- Hermeandering en aanpassing van het beekprofiel. Dit gebeurt van het oorspronggebied tot aan “de knip” bij het verbindingskanaal.
- Herkenbaar maken van de oude meander ten oosten van de Bakkeveenstervaart.
- Vergroting van het stroomgebied door aantakking van enkele peilvakken op het Koningsdiep.
- Vervangen van bestaande stuwen door visvriendelijker stuwen en een nieuwe stuw bij Kettingbrêge.
- Aanleg van een bergingsgebied “De Poasen” in de huidige onderbemaling bij het verbindingskanaal.

Verbetering van de waterkwaliteit

- Aanleg van enkele kleinschalige zuiveringsgebiedjes.
- Oplossing zoeken voor bestaande knelpunten natschade.

Maatregelen Raamplan Koningsdiep

Water

- Opheffen barrière A7
- Nieuwe cascadestuw

Recreatie

- Fietspad lokatie indicatief
- Wandelpad lokatie indicatief
- Fietspad
- Wandelpad

Voorstel nieuwe recreatieve verbindingen

- ① Middenwei - Waskmerwei - Wasmeer
- ② Slotleane - Bremerwei
- ③ Duurswouderheide - Nijfeansterwyk - Nijfeansterwei
- ④ De Mersken - Mounleane
- ⑤ Merskenreed - 't Skjer
- ⑥ De Poasen

Landbouw

- Peilgebieden waar de mogelijkheden tot peilaanpassingen en/of andere maatregelen voor betere drooglegging worden onderzocht

Natuur

- Landschapszone
- Droge EVZ
- Natte EVZ
- Meandering Koningsdiep
- Bergingsgebied De Poasen
- Beheersgebied (Gebis 2005)
- EHS eerste fase relatienota
- EHS tweede fase (2006)

Algemeen

- Waterloop
- Gebiedsgrens Koningsdiep

Concept

Raamplan Koningsdiep

3 april 2007
schaal 1:45.000

DLG realiseert groene plannen voor 16 miljoen Nederlanders!

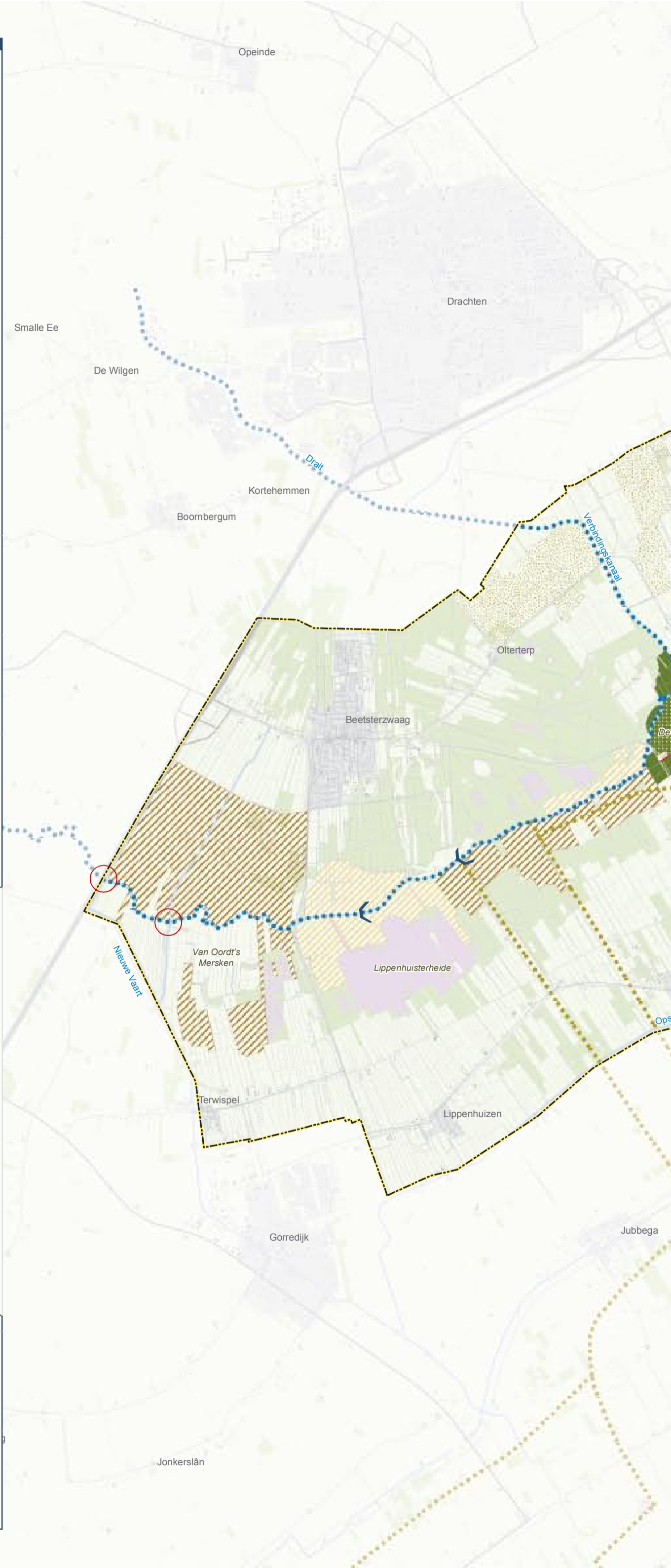
DLG Regio Noord

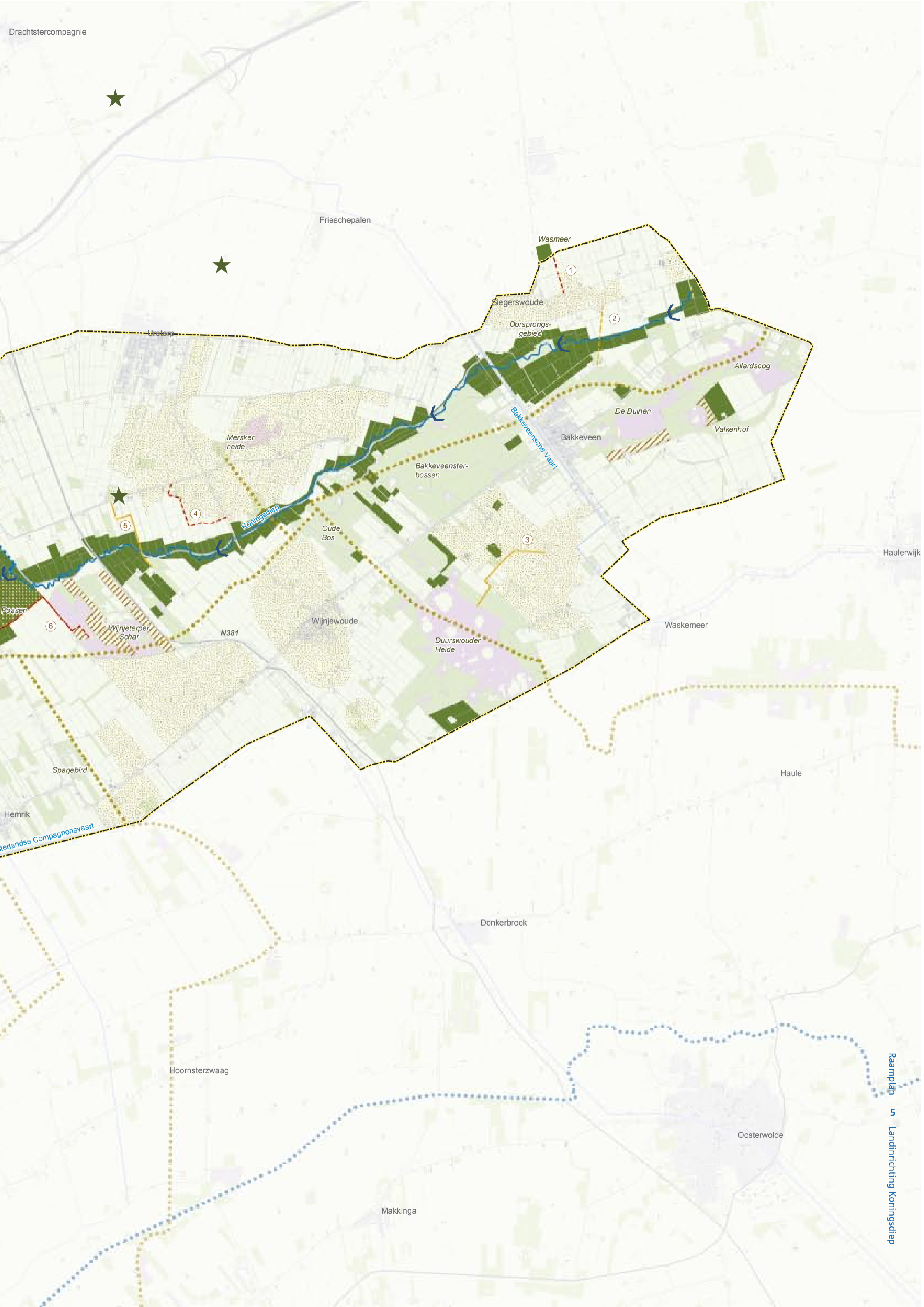

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Kaartnummer: 20070110ldj01

Bronnen:
© De auteursrechten en databankenrechten:
Topografische Dienst Kadaster, Emmen, 2004

Landbouw

De landbouw is de belangrijkste beheerder van het landschap in het landinrichtingsgebied Koningsdiep. Ook de landbouw in het Koningsdiep heeft te maken met internationale ontwikkelingen, zoals liberalisering van de wereldhandel en marktvergroting door uitbreiding van de Europese Unie. Door de noodzaak tot kostprijsverlaging zullen agrarische ondernemers hun productieomstandigheden aanpassen. Dit kan onder meer door technologische ontwikkelingen te benutten en door schaalvergroting. Daarnaast vraagt de maatschappij om een goede landbouwbedrijfsvoering, met aandacht voor voedselveiligheid, natuur- en landschapswaarden en welzijn van dieren. De landinrichtingscommissie wil voor het gebied een agrarische bedrijfstak met een economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk duurzaam karakter behouden. Oogmerk van de commissie is om de landbouwstructuur te versterken door vrijwillige kavelruil.

Doelstelling

- Het in stand houden van een agrarische bedrijfstak die economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk duurzaam is.

Maatregelen

- Bedrijfsverplaatsing.
- Vrijwillige kavelruil (toedelingsonderzoek).
- Het aanstellen van een kavelruilcoördinator.
- Grondverwerving voor kavelruil (onderzoek naar mogelijkheden voor het instellen van een grondbank).
- Oplossingen zoeken voor knelpunten natschade en verbetering drooglegging agrarisch gebied.
- Uitwerking van ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling.

Recreatie

Mensen zoeken in hun vrije tijd steeds meer rust en ruimte, met name in de natuur. Het gebied Koningsdiep heeft wat dat betreft veel te bieden. De bossen bij Beetsterzwaag en Bakkeveen en de heidevelden bij Duurswouderheide en Wijnjeterperschar zijn aantrekkelijke wandel- en fietsgebieden. Binnen landinrichting wordt gekeken of ook in de nieuw aan te leggen natuurgebieden fiets- en wandelpaden kunnen worden aangelegd en of bestaande landelijke fiets- en wandelroutes een opwaardering kunnen krijgen.

Door de herinrichting van het Koningsdiep kan de landinrichtingscommissie niet garanderen dat de beek overal bevaarbaar blijft. Waarschijnlijk zullen door profiel-aanpassingen sommige stukken minder geschikt worden voor waterrecreatie. Waar mogelijk probeert de landinrichtingscommissie zich maximaal in te spannen om de waterrecreatiemogelijkheden in het gebied te behouden. De recreatie-ondernemers zullen ideeën voornamelijk zelf moeten aandragen, met eventuele ondersteuning van de gemeente of het projectbureau Zuidoost-Fryslân. Mocht

er grond nodig zijn voor recreatieve voorzieningen die passen binnen de doelstellingen van het raamplan, dan kan de landinrichting door kavelruil daaraan bijdragen.

Doelstelling

Recreatieve functie in het landinrichtingsgebied Koningsdiep kwalitatief behouden en waar mogelijk verbeteren.

Maatregelen binnen landinrichting

- Kwalitatieve verbeteringen van de landelijk erkende wandel- en fietspaden.
- Aanleg recreatieve paden in nieuw aan te leggen natuurterreinen.

Naar aanleiding van de inspraakreacties op de voorgestelde recreatiepaden in de gebiedsvisie Koningsdiep, heeft de gemeente een projectgroep fiets- en wandelpaden Koningsdiep ingesteld. Deze werkgroep heeft de inspraakreacties bekeken en een nieuw advies opgesteld. Door de wijzigingen is een aantal tracés vervallen. Op basis van dit advies en in overleg met de gemeente worden de volgende recreatieve verbindingen voorgesteld:

- Waskmerwei- Wasmere
- Slotleane-Bremerwei
- Duurswouderheide – Nijfeansterwyk – Nijfeansterwei
- De Mersken – Mouneleane
- Merskenreed- 't Skjer
- De Poasen

Bij eventuele grondverwerving om deze tracés aan te leggen, kan de landinrichtingscommissie bemiddelen.

Tjitze Bouma:

“Wat vandaag niet gaat, lukt misschien morgen wel.”

De eerdere worsteling over hectares nieuwe natuur heeft ertoe geleid dat Tjitze Bouma als een bok op de haverkist zit. Hij vertegenwoordigt samen met Tjalling Nijboer de landbouw in de commissie en is de komende jaren intensief betrokken bij met name de grondruil. Veelal in een één op één contact.

“Agrariërs vinden het begrenzen van de ecologische hoofdstructuur (EHS) maar niets. Wij hoeven niet die 500 hectare natuur. Toen we net dertig jaar hadden betaald voor de ruilverkaveling uit de jaren zestig, kwam ROM Zuidoost-Friesland op de proppen. We hebben overlegd of het proces te keren was. Uiteindelijk besloten we dat we er beter bij betrokken konden zijn, zodat de problemen voor de landbouw niet nog groter zouden worden. Nog steeds blijven wij ervoor zorgen dat boerenbelangen niet onder het vloerkleed worden geveegd.” Maar dit betekent allerminst dat hij ooit met tegenzin naar een landinrichtingsvergadering geweest.

Lastig

Met heimwee herinnert Bouma zich de ouderwetse ruilverkavelingen waarbij het vooral om de belangen van de boeren ging. “Nu moeten we proberen 500 ha natuur boven water te krijgen. Deze hectares maken grotendeels deel uit van de huiskavel van de boeren. Door vrijwillige kavelruil proberen we de ontstane schade weer zo goed mogelijk te repareren. Verder hebben wij de afspraak gemaakt dat de buffer tussen landbouw en natuur in de natuurgebieden moet komen te liggen. Nu met de Europese regelgeving natuurgebieden worden aangewezen als Natura 2000 gebieden en de consequenties hiervan nog onduidelijk zijn, staat deze afspraak onder druk. Boeren, in de buurt van gronden die onder de Habitatrictlijn vallen, weten niet waar ze aan toe zijn. Dit belemmert hen in het maken van toekomstplannen.”

Schot in kavelruil

Ondertussen is Bouma volop bezig in de grondcommissie. “De kavelruil staat los van de modules, je probeert overal waar het maar kan kavels te ruilen.” De kavelruil werd vlot getrokken toen een eerste verplaatser zich meldde. In totaal zijn er vooralsnog vier verplaatsingen tot stand gekomen. “Ik ben er heel gelukkig mee dat die bedrijven die stap hebben gezet. Dan komt er ruimte. Deze verplaatsters hebben het op hun nieuwe bedrijf naar hun zin, ze kijken zonder wrok om. Dat is waar ik voor ga. Op dit moment zit het wat verplaatsters betreft vast. Maar wat vandaag niet wil, lukt misschien morgen wel.” Waar het nu om draait, is kavelruil. In eerste instantie om de EHS grond vrij te maken, want, zegt Bouma, er spelen hier geen nijpende verkavelingsproblemen.

Hij is enthousiast over de nieuwe werkwijze ‘Interactieve Kavelruil’ van het Kadaster. Dit is een digitale presentatie die een medewerker van het Kadaster tegenwoordig op zijn laptop geeft. “Je kunt in één oogopslag zien wat je aan grond inbrengt en waar je terecht komt.” Het is transparant en duidelijk. De wensen van de betrokken boeren worden ingetikt en meteen verschijnt een plaatje. De volgende dag krijg je de kaart thuis gestuurd. Die digitale presentatie bespaart veel tijd en het levert goodwill bij de belanghebbenden op. Overigens niet bij iedereen. “Sommige boeren zijn zo verbolgen over de nieuwe natuur, dat zij niet met een kavelruil daar aan mee willen werken. Dat maakt het moeilijk. Sinds de eerste aankoop in 1997 is 246 ha voor de EHS aangekocht. Zo proberen we 500 ha boven water te krijgen – maar daar blijft het dan ook bij! Overigens plukken de eerste appels altijd makkelijker dan de laatste... Toen het rijk zijn belofte om aan te kopen niet nakwam, heeft gedeputeerde Andriessen vanuit de provincie een voorschot gegeven, waardoor er toch nog grond van twee boerderijen is aangekocht. Die leverden

23 ha natuur en 5 ha ruilgrond op. Van het 135 hectare grote oorspronggebied is inmiddels meer dan de helft (69 ha) aangekocht.”

“Grond vrijruilen voor de natuur valt nog niet altijd mee. Juist het achterste land bij het Koningsdiep – voor sommige bedrijven de beste grond – moet natuur worden. Dat maakt het nog moeilijker boeren iets aan te bieden waar ze beter van worden.” Voor een betere verkaveling hoeven de meesten het evenmin te doen, volgens Bouma. “De huiskavel wordt vaak kleiner. En als hij over de weg er grond bij krijgt, moet je daar weer een slimme oplossing voor zoeken.”

Sinds kort is er een agrarische natuurvereniging ‘De Alde Delte’ waar aardig wat boeren lid van zijn. Hopelijk kunnen zij naast hun normale bedrijfsvoering ook goede natuurresultaten bereiken met particulier of agrarisch natuurbeheer. In 2018 zal het karwei erop zitten.

Globale kostenraming

In deze tabel staat de globale begroting van de maatregelen. De bijdragen van instanties en belanghebbenden zijn niet verder uitgewerkt. De uitwerking hiervan vindt plaats in de inrichtingsmodules. Dan worden er definitieve afspraken gemaakt over de kostenverdeling tussen de verschillende partijen. De financiering van het aankopen van grond om natuurgebieden te verwerven, is niet in de begroting opgenomen. In 2007 is de financiering van landinrichtingsprojecten veranderd. Voorheen werden landinrichtingsprojecten gefinancierd uit het budget van het ministerie van LNV, maar vanaf 2007 uit het Investeringsfonds Landelijk Gebied (ILG). De ministeries van VROM en LNV, provincie, waterschap en gemeentes hebben hierover gezamenlijke afspraken gemaakt. Het komt er op neer dat verschillende potjes die het rijk nu heeft voor het landelijk gebied bij elkaar worden gevoegd in één budget voor alle doelen. De provincie voert de regie over het geld en over de uitvoering.

De kosten van het landinrichtingsproject worden gedragen door verschillende partijen. Ook particuliere belanghebbenden dragen bij in de kosten, tenminste als zij persoonlijk baat hebben van de maatregelen.

Maatregel	Totale investering
Water	
Opheffen knip verbindingkanaal	1.191.000
Opheffen knip A7	2.130.000
Hermeandering en profielaanpassing	1.320.000
Vervanging bestaande en plaatsing nieuwe stuwten	150.000
Vergroting stroomgebied Koningsdiep	27.000
Voorzuivering aanvoerwater	150.000
Onderzoek oplossen natschade landbouw en inrichtingsmaatregelen	100.000
Natuur en landschap	
Inrichting nieuwe natuurgebieden (500 ha)	5.000.000
Inrichting ecologische verbindingzones (16,5 ha)	165.000
Aanleg faunapassages	p.m.
Herstel en versterking landschap	1.565.000
Landbouw	
Kavelaanvaardingswerken	820.000
Bedrijfsverplaatsing en -beëindiging	3.600.000
Kavelruilcoördinator	200.000
Toedelingsonderzoek	100.000
Recreatie	
Aanleg fiets- en wandelpaden	700.000
Projectuitvoering	
Algemene kosten	325.000
Totale kosten	
excl. grondaankopen en enkele p.m. posten	18.238.000

Grondverwerving

De in het raamplan omschreven maatregelen en voorzieningen worden op vrijwillige basis uitgevoerd. In opdracht van de landinrichtingscommissie koopt het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) grond aan. Doel is om 500 hectare binnen de landinrichting Koningsdiep aan te kopen. Op 1 januari 2007 was hiervan 222 hectare gerealiseerd. Deze afspraak met de provincie Fryslân staat in het Aankoopstrategie plan Koningsdiep.

Regeling van eigendom, beheer en onderhoud

Van de voorzieningen die binnen het plan worden gerealiseerd, moet een partij verantwoordelijk zijn voor het beheer en onderhoud van de voorzieningen of de gronden. Hierover zullen in de modules bindende afspraken worden gemaakt met de provincie, het waterschap, de gemeente, de natuurbeherende organisaties en de particulieren zelf, hetzij voor natuurbeheer, hetzij voor kavelverbeteringen.

Projecten die niet onder de hoede van de landinrichting vallen

Er zijn ook projecten uit de gebiedsvisie Koningsdiep die niet binnen landinrichting worden uitgevoerd. Veelal worden deze projecten uitgevoerd in het kader van Plattelâns-projecten vanuit het projectbureau Zuidoost Friesland.

- Vermindering droogteschade "Boeren met Water"-trekker: Wetterskip Fryslân.
- Bestrijding verdroging in bestaande natuurgebieden – trekkers: Wetterskip Fryslân/ natuurbeherende organisaties.
- Monitoring water, flora, fauna – trekkers: natuurbeherende organisaties/ Wetterskip Fryslân.
- Versterken recreatieve infrastructuur – trekkers: diverse organisaties.
- Aanleg overige fiets- en wandelpaden – trekker: gemeente Opsterland.

Dit is een uitgave van de Landinrichtingscommissie
Koningsdiep

Leden van de Landinrichtingscommissie

Mw. A. Arends, natuur en milieu
Dhr. T. Bouma*, landbouw
Dhr. T. Dieles*, natuur en milieu
Dhr. P. op't Hof, Dienst Landelijk Gebied, secretaris
Mw. T. Jagersma, Dorpsbelangen
Dhr. R. de Jong, Wetterskip Fryslân
Dhr. W. Kooistra, Gemeente Opsterland, voorzitter
Dhr. Tj. Nijboer*, landbouw
Dhr. J.W. Russchen, recreatie

Adviseurs

Dhr. H. ten Hoopen, Gemeente Opsterland
Dhr. Th. Osinga, Wetterskip Fryslân
Dhr. P. de Jong, Provinsje Fryslân

Medewerkers Dienst Landelijk Gebied

Dhr. J. Rienks, medewerker Grondzaken (Bureau Beheer Landbouwgronden)
Mw. A. de Vries, technisch medewerker Inrichting
Mw. Y. Zwartjes, administratief medewerkster Projecten

* Deze leden hebben tevens zitting in de grondcommissie Koningsdiep. De heer Bouma is voorzitter van deze grondcommissie. Tevens heeft de heer J.P. van Leeuwen zitting in de grondcommissie, hij vertegenwoordigt de particuliere boseigenaren in deze commissie.

dienst landelijk gebied

voor ontwikkeling en beheer

Kijk ook op www.dienstlandelijkgebied.nl

Anja de Vries, Eindredactie
Karin Anema, Den Haag, Tekst
Karin Anema, Paul Rekker, Jan Meijer, Fotografie
Anke van der Helm, Vormgeving
Koninklijke Van Gorcum, Assen, Druk

Heeft u vragen?
Voor meer informatie kunt u terecht bij:

Secretariaat Landinrichting Koningsdiep

Dienst Landelijk Gebied
Postbus 2003
8901 JA Leeuwarden
tel: 058-2955255

Maart 2007

Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend.